

Hospodárstvo hornej Nitry v čase 1. svetovej vojny

Prvá svetová vojna mala dosah na bytie v celej Európe, i na oblasti, kde priame boje nezasiahli, akou bolo územie hornej Nitry. Hospodárstva štátov, zapojených do vojny, po mobilizácii mužov pociťovali nedostatok pracovných síl, čo prispelo k zvýšeniu miezd i nárastu cien. Najkritickejšia situácia bola v poľnohospodárstve, ktorého produkcia klesla až na polovicu, čo spolu s odovzdávaním dávok pre potreby vojny a rekviráciami spôsobilo hlad. Nedostatok obilnín sa prejavil hneď po zbere úrody v roku 1915 a vrchol dosiahol v júni 1918. Úradne stanovené maximálne ceny nezabránili ich neúmernému nárastu na čiernom trhu. Hospodárstvo hornej Nitry upadalo. Na prácu sa využívali vojnoví zajatci.

Od roku 1913 pripravovaná výstavba továrne na jutu v Prievidzi sa nerealizovala. Ani zabehnutý textilný podnik v meste, Družstvo prievidzských súkenníkov, nedokázalo využiť a splniť zmluvu na vojenské dodávky. Pre absolútny nedostatok vlny od mája 1915 stroje stáli.

Lepšia situácia bola v drevárskych firmách. Držali sa pálfiovské vodné pily v Ráztočne a vo Veľkej Čause, no pokus podnikavých šľachticov postaviť parnú pílu v Necpaloch v rokoch 1917 – 1918 sa nedotiahol. V Ráztočne pracovala píla Jozefa Ficela, na ktorej koleso vodného mlyna v roku 1917 napojili dynamo. Prosperujúca Banka Hungaria, úč. spol. v Nitrianskom Rudne viedla okrem viacerých veľkostatkov aj drevárske depo. Drevársky podnik Leopolda Bienenstocka v Bystričianoch nezvládol vojnovú a povojnovú krízu a v roku 1922 zanikol. Aj továreň na výrobu nábytku z ohýbaného dreva vo Veľkých Uherciach známeho podnikateľa Thoneta stratila odbytká a výroba stoličiek klesla takmer na desatinu predvojnového stavu. Čiastočne jej vypomohli vojenské objednávky na výrobu drevených podrážok, horských kolesových bočiek a rúčok do ručných granátov, no hodnota výroby i tak poklesla na tretinu predvojnovú. Pár rokov po vojne ukončila výrobu. V roku 1915 zastavila výrobu paličkáraň, pôsobiaca od roku 1892 v Dolných Vesteniciach. Po vojne ju odpredali novým majiteľom.

Pre strategické handlovské bane boli vypracované štúdie a v roku 1917 detailné projekty železničného spojenia Handlová – Horná Štubňa. S výstavbou sa však začalo až o 10 rokov.

Prievidzská Carpathia v dobe vojny zvýšila obrat až o takmer 120 %. Začala spracovávať ovocie a vyrábať marmelády a džemy z vlastných ovocných plantáží. Naďalej produkoval chemické výrobky šli aj na vývoz. V roku 1917 odkúpila od Viliama Heumanna tehelňu. Počas vojny svoj chod udržali aj iné podniky na spracovanie potravín, napríklad mlyny. Podarilo sa

aj založiť úspešné firmy. V roku 1917 sa vybuďovala tlačiareň Patria. Zriadila sa kachliarska dielňa v Nitrianskom Pravne, ktorá sa po vojne rozvinula na továreň.

Rozpad jednotného trhu Rakúsko – Uhorska zánikom monarchie viedol k hospodárskej kríze.

Objekty prievidského priemyselného podniku.

Otázka: Ktorý predvojnový podnik v Prievidzi v čase prvej svetovej vojny prosperoval a výrazne zvýšil svoj obrat?

Spracovala: Mgr. Jaroslava Kupčoková

© Hornonitrianske múzeum v Prievidzi, Prievidza 2014